

Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
Кафедра музичної медієвістики та україністики

"ПОГОДЖУЮ"

Гарант освітньо-професійної програми,
декан факультету музикознавства,
композиції, вокалу та диригування, доцент

Я. ОЛЕКСІВ

25 червня 2021 року

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи, професор

М. КУШНІР

25 червня 2021 року

"ПОГОДЖУЮ"

Декан факультету музикознавства,
композиції, вокалу та диригування, доцент

Я. ОЛЕКСІВ

25 червня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

„МУЗИЧНА ПАЛЕОГРАФІЯ”

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Музичне мистецтво
Профілізація	Музикознавство
Статус	Обов'язкова компонента циклу дисциплін фахової професійно-практичної підготовки (ОК 3.13.17)
Загальний обсяг	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Форма підсумкового контролю	Залік (2)
Термін викладання	2 семестр
Факультет	Музикознавства, композиції, вокалу та диригування
Форма навчання	денна

Львів – 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Музична палеографія» з галузі знань 02 Культура і мистецтво зі спеціальності 025 Музичне мистецтво оновлена відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою Радою ЛНМА імені М. В. Лисенка «26» травня 2021 року (Протокол № 1)

Розробники:

ЯСІНОВСЬКИЙ Юрій Павлович – професор, доктор мистецтвознавства;

КАЧМАР Марія Ігорівна – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри музичної медієвістики та україністики

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри *Музичної медієвістики та україністики* «22» червня 2021 р., протокол № 7

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна мета курсу – розкриття невідомих чи маловідомих довший час в Україні періодів історії музичного мистецтва. Внаслідок відомих обставин існувала прогалина у викладанні такого курсу, відновлення якого створює передумови глибшого і повноцінного вивчення найдавніших періодів розвитку музичного мистецтва. Предмет *музична палеографія* передбачає глибше ознайомлення із давніми періодами розвитку історії української та світової музики, що передбачає залучення до матеріалів теми фактаж суміжних дисциплін: історія музики, архівно–бібліографічна практика, музично–теоретичні системи, сольфеджіо, аналіз музичних форм та ін. Залучаються також елементи знань з історії мови та літератури, загальної палеографії та історії письма. Такий методологічний підхід до розкриття основних тем предмету сформує повноцінний погляд на музичну палеографію у широкому музикознавчому та культурологічному контексті.

Основним завданням дисципліни є ознайомлення та вироблення практичних навиків прочитання давніх нотацій візантійської, слов'яноноруської, київської квадратної ноти, а також різних видів західної латинської нотації.

2. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКИМИ ПОВИНЕН ОВОЛОДІТИ ЗДОБУВАЧ

2.1 Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 1	Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово
ЗК 2	Здатність розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 4	Здатність до розв'язання проблем.
ЗК 5	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 6	Здатність до міжособистісної взаємодії.
ЗК 7	Здатність до критики та самокритики.
ЗК 8	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 9	Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.
ЗК 10	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 12	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
ЗК 13	Здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу та лідерські якості.
ЗК 14	Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК 15	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 17	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.2 Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	
СК 1	Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
СК 3	Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
СК 4	Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
СК 6	Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
СК 7	Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
СК 8	Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
СК 9	Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
СК 10	Здатність оперувати професійною термінологією.
СК 11	Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
СК 12	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
СК 13	Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.
СК 16	Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
СК 17	Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.
3. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	
РН 4	Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
РН 7	Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.
РН 9	Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській / та лекторській практичній діяльності.
РН 10	Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
РН 13	Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.
РН 14	Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

4. РОЗПОДІЛ ДИСЦИПЛІНИ ЗА СЕМЕСТРАМИ, ГОДИНАМИ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	Розподіл за семестрами			Кількість кредитів ECTS	Кількість годин					Розподіл аудиторних годин за курсами і семестрами											
	Екзамени	Заліки	Атестаційні		Загальний обсяг	Аудиторних			Самостійна робота	I курс	II курс	III курс	IV курс	Семестри							
						Всього	у тому числі:			1	2	3	4	5	6	7	8				
	лекційні	індивідуальні	практичні				Кількість тижнів в семестрі														
Музична палеографія		2		3	90	30	30			60		2									

Розподіл годин та кредитів по курсах та семестрах

КУРС	СЕМЕСТРИ	Кількість кредитів ECTS	Кількість годин					Самостійна робота	
			Загальний обсяг	Аудиторних					
				Всього	у тому числі:				
					лекційні	індивідуальні			практичні
I		2	90	30	30			60	
	1								
	2	2	90	30	30			60	

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

		Модуль 1. Нотація ранніх періодів історії музики до XVIII ст. (монодійна музика)	Кількість годин
		Змістовий модуль 1. Музична письмо: періодизація та основні різновиди.	
1	Тема 1	Музична палеографія як предмет музикознавства. Мета, завдання, література курсу.	2
2	Тема 2	Походження музичного письма. Предмети і матеріали письма. Графічні знаки письма і зв'язок з безлінійною нотацією.	2
3	Тема 3	Богослужбові книги. Специфіка джерел, музичні жанри, особливості осмигласного мислення.	2

		Змістовий модуль 2. Візантійська нотація	
4	Тема 1	Періодизація візантійської нотації. Джерела.	2
5	Тема 2	Екфонетична нотація і музична нотація. Адіастематичні та діастематична нотації. Іхос. Назви знаків та комбінації.	2
6	Тема 3	Візантійські теоретичні посібники. Функції знаків. Особливості транскрипції середньо-візантійської нотації.	2
		Змістовий модуль 3. Слов'янська невменна нотація.	
7	Тема 1	Історія виникнення слов'янського музичного письма. Періодизація, особливості редакції тексту. Кулизмяна та кондакарна нотації.	2
8	Тема 2	Еволюція графічного зображення музичних знаків. Адаптація візантійських знаків та порівняльна характеристика. Назви знаків. Теоретичні праці та джерела.	2
9	Тема 3	Комбінація знаків у поспівках. Глас. Звукоряд. Літерні поміти. Функції знаків у мелодичному рядку та їх еволюція. Сакральний зміст знаків. Особливості транскрипції кулизмяної нотації.	2
		Змістовий модуль 4. Київська квадратна нотація.	
10	Тема 1	Київська нотація: виникнення і використання. Особливості періодизації та палеографічного опису.	2
11	Тема 2	Виникнення ірмологіонів. Рукописи та стародруки. Каталоги та сховища.	2
12	Тема 3	Теоретичні праці. Ключ Тихона Макаревського та Граматика Миколи Дилецького. Богогласник. Канти.	4
13	Тема 4	Огляд західноєвропейської нотацій: особливості дослідження.	4
		Всього годин	30

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Походження паперу та предметів письма. Різновиди	4

	письма: ідеографічне, піктографічне та ін.	
2.	Східні нотаційні системи для сольфеджування: китайська, індійська, єгипетська.	4
3.	Палеографія і семіологія, джерелознавство і текстологія, міжпредметні зв'язки.	4
4.	Зв'язок знаків для читання з музичними знаками.	4
5.	Візантійські трактати, протеорії. Агіополітес. Трактат Мануїла Хризафа.	4
6.	Азбука Олександра Мезенця. Азбукипівчі за Шабалінім.	2
7.	Мистецький декор та естетика в богослужбових книгах.	4
8.	Типографський устав з кондакарем кін. XI ст. Та Благовіщенський кондакар.	4
9.	Константин Флорос та дослідження невменної нотації.	4
	Поточний контроль	2
10.	Дослідники візантійської та слов'яно-руської нотації: історіографія.	4
11.	Роль творця і переписувача книжок в українській музичній культурі.	4
12.	Фтора та мутація у музичному записі: особливості використання на прикладі піснеспівів 2-го гласу.	4
13.	Принципи організації комп'ютерного каталогу піснеспівів.	2
14.	Особливості вірменської церковної нотації	2
15.	Гвідо з Ареццо і його реформа нотації	2
16.	Школа Е. Кардіна та його послідовників у вивченні григоріанської нотації	4
	Підсумковий контроль	2
	Всього годин	60

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Шкала оцінювання видів навчальної діяльності

Вид навчальної роботи	стаціонар	
	Оціночні бали (за об'єм роботи)	Всього
1 семестр		<u>100</u>

<i>поточний контроль</i>		50
Відвідування лекцій		5
Конспектування обов'язкової літератури	1 x 10	10
Спів західної монодії (напам'ять)	1 x 10	10
Спів піснеспівів (відчитування з ватиканської нотації)	5 x 2	10
Підготовка наукового реферату і його захист	15 x 1	15
<i>підсумковий контроль (залік)</i>		50
Відповіді на запитання:		
а) Вичерпні відповіді на три запитання з музичними ілюстраціями		40
б) неповні відповіді на три запитання		20
в) відповідь на два запитання		20
г) відповідь на одне запитання		15
Відповідь на додаткове запитання		5

Сумарна шкала оцінювання здобувача з навчальної дисципліни

СУМА БАЛІВ ЗА ВСІ ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання здобувача з семестрового екзамену та поточного контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку (диференційованого) та екзамену
45-50	A	відмінно
41-44	B	добре
37-40	C	
32-36	D	задовільно
30-31	E	
18-29	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-17	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.
4. Бінарні, інтегровані (універсальні) методи.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

1. **Попередній контроль** спрямований на виявлення знань, умінь і навичок студентів з творів, які будуть вивчатися.
2. **Поточний контроль** здійснюється під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення проблем опанування тими чи іншими навичками.
3. **Тематичний контроль** здійснюється періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу і має на меті систематизацію знань та умінь студентів.
4. **Підсумковий контроль** проводиться після закінчення курсу на заліку. на заліку.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

- Alexandru M. The Palaeography of Byzantine Music: a brief introduction with some preliminary remarks on musical palimpsests. *El palimpsesto grecolatino como fenómeno librario y textual*. 2006. №. 2.655. P. 113–130.
- Cardine E. *Semiologia gregoriańska*. przekł. M. Kaziński, M. Siciarek. Kraków : Wydawnictwo benedyktynów Tyniec, 2008. 188 s.
- Conomos D. E. The treatise of Manuel Chrysaphes, the lampadarios: On the theory of the art of chanting and on certain erroneous views that some hold about it (Mount Athos, Iviron Monastery MS 1120, July 1458). Wien : Verlag der Oesterreichischen Akademie der Wissenschaften, 1985. – 119 p. (Monumenta musicae byzantinae. Corpus scriptorum de re musica, Vol. 2).
- Engberg S.G. Greek Ekphonic notation: The Classical and the Pre-classical Systems. *Conference of Byzantine music notation* (November 1992, Hernen, Netherlands) / *Palaeobyzantine Notations I: A Reconsideration of the Source Material*. Hernen : A. A. Bredius Foundation, 1995. P. 33–55.
- Floros C. *Universale Neumenkunde : Die byzantinischen, slavischen und gregorianischen Tonfiguren und Formeln : Dokumentation*. Kassel ; Wilhelmshöhe : Bärenreiter-Antiquariat, 1970. Bd. 3. 376 S.
- Kachmar M. Musical Structure of Byzantine Monodic Church Chants: from Sign to Principle. *Musikgeschichte in Mittel- und Osteuropa*. Leipzig 2015, S. 96–107. Heft 16.

- Petrović D. Reflections on transcribing the hirmoi in Byzantine music / Danica Petrović, Maria Stöhr. *Studies in Eastern chant*. 1966. Vol. I. P. 89–94.
- *Sticherarium Palaeoslavicum Petropolitanum: Pars Principalis, pars Suppletoria*. Codex palaeoslavicus № 34.7.6 (late 12th–13th cc.) / St. Petersburg (BAN) ; Hrsg. Nicolas Schidlovsky. – Copenhagen, Hauniae : C.A. Reitzel Publishers, 2000. 203 fol., 96 p. (Monumenta Musicae Byzantinae, Série principale, Vol. 12).
- *Sticherarium. Reproduction integrale du Codex Vindobonensis Theol. Gr.181 (Facsimilés)* / Hrsg. G. Hoeg, H. J. W. Tillyard, E. Wellesz. Copenhagen : Levin & Munksgaard, 1935. 390 p. (Monumenta Musicae Byzantinae, Série principale, Vol. 1).
- Tilliard H.J.W. *Handbook of the Middle Byzantine Mosical Notation*. Copenhagen 1932.
- Williams C. F. A. *The Story of Notation*. London : W. Scott Publ. Co., 1903. 264 p.
- Wolf J. *Handbuch der Notationskunde*, Bd. 1-2. Leipzig 1913.
- Wolfram G. Byzantische und Altslavische Notation. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (MGG). – Metzler, 2007. Bd. 7. S. 289–295.
- Догматики вісьмох гласів з рукопису XVI століття / Антологія української церковної монодії 1, Львів УКУ 2002, 20 с.
- *Ірмоси канонів на Введення Богородиці в храм і Воскресіння* / упоряд., комент., вступ Юрій Ясіновський, ред. Крістіян Ганнік, Марія Качмар [Антологія візантійсько-слов'янської та української сакральної монодії, вип. 12]. Львів: Вид-во УКУ 2016. 20 с.
- Качмар М. Азбука кулизмяного ірмологіону. *Українська Музика* 2018/1, с. 115-119.
- Качмар М. І. Розуміння музичної форми у семіологічному контексті нотаційних систем. *Музичне мистецтво* : зб. ст. Донецьк : Юго-Восток, 2012. Вип. 12. С. 38–43.
- Качмар М. І. Сучасний науково-аналітичний інструментарій у дослідженнях піснеспівів сакральної монодії. *Калофонія*. Львів : Видавництво УКУ, 2014. Ч. 7. С. 133–145.
- Кісь Я. *Палеографія*. Львів 1975.
- Корній Л. П. Проблеми джерелознавства української музичної культури (безлінійні нотовані рукописи сакральної монодії XI – XVI ст.). *Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно*. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського , 2005. Чис. 6 (10). С. 40–45.
- Корній Л. Еволюція музичної виразності православного співу української традиції у зв'язку зі змінами нотного письма. *Музична україністика — сучасний вимір* : зб. наук. ст. на пошану з. д. м. України, композиторки, канд. мист. Богдани Фільц. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2010. С. 252–255.
- Кріль М. *Основи палеографії*. Київ 1995.

- Микола Дилецький. *Граматика музикальна*. Фотокопія і транскрипція рукопису 1723 року. Підготувала до видання О.С. Цалай-Якименко. Київ 1970, ХСІV+110 с.
- Міщенко І. Великі групи знаків та їх місце у калофонічній стихирі Преображення «*Προτυπὼν τὴν Ἀνάστασιν*» з рук. Влатάδov 46, f. 333v–334r. *Українська музика* (2015/4).
- Панашенко В. *Палеографія українського скоропису другої половини XVII ст.* Київ 1974.
- Цалай–Якименко О. “Літерні поміти” російських співацьких рукописів XVII ст. – різновид київської релятивної нотації. *Записки НТШ*, т. 232 (=Праці Музикознавчої комісії), Львів 1996, с. 41-58.
- Цалай–Якименко О. *Духовні співи давньої України*. Антологія. Київ 2000, 220 с.
- Цалай–Якименко О. *Київська школа музики XVII ст.* Монографія. Київ-Львів-Полтава 2002, 500 с.
- Цалай–Якименко О. С. Київська нотація як релятивна система (за рукописами XVI-XVII ст.) // *Українське музикознавство*, № 9. Київ 1974, с. 197–224.
- Ясіновський Ю. *Ірмоси Київської Церкви*: Критичне видання за Супрасльським нотолінійним ірмологіоном 1598–1601 років / ред. Крістіян Ганнік [=Київське християнство XI; =Історія української музики: Джерела 25]. Львів: Видавництво УКУ 2018. ХІ+376, 432 с.
- Ясиновский Ю. Сучасний погляд на київську нотацію. *Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського*, 41, книга 2. Київ 2006, с. 94-106.
- Ясиновський Ю. Палеографія київської ноти. *Musica humana*, 2. Львів 2005, с. 81-100.
- Ясиновський Ю. *Українські та білоруські нотолінійні Ірмологіони 16-18 століть*. Каталог. Львів 1996.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- <http://www.irmologion.nfo.sk/>
- <https://web.archive.org/web/20080406120734/http://www.rakkav.com/biblemusic/pages/chironomy.htm>
- <http://lauradolp.com/project/notation-study/>
- <https://pdfslide.net/download/link/byzantine-chant>
- http://ecmr.fi/Scanned_Chantbooks/Lvov_Heirmologion_1709.pdf
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167865519302338?via%3Dihub>
- https://plc-ugcc.blogspot.com/p/blog-page_6446.html?m=1&fbclid=IwAR0nyXPSkVTpQToCnCtbb4y2fGnijzHb8k3FI7l_3NOB6pl3Jsb0-zgOlik
- <https://parafia.org.ua/biblioteka/unikalni-rukopisy/>

- <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000281?fbclid=IwAR2COgYodYwgc80r5WIKhtDk568dP4z35AcezZumjmJ9LPcG6ue4YRi2NNNo>
- <https://polona.pl/item/irmologion,MjQ2OTYwMjA/4/#info:metadata>
- <https://www.decani.org/>
- <http://www.unmercenary.com/chant/glchant.html>
- <http://www.musicalia.lt/rodykle.en.php>
- <http://www.smnf.cz/en/news/>